PERSONSKADE FÖRBUNDET RTP

Till Myndigheten för civilt försvar
registrator@mcf.se

Vår referens: Astrid Källström
astrid.kallstrom@rtp.se

Sundbyberg den 10 mars 2026

Synpunkter –Vägledning Likvärdigt skydd för personer med funktionsnedsättning, diarie nr LMCF 2026-01673

Personskadeförbundet RTP är en politiskt obunden medborgarrättsorganisation som arbetar för ett universellt utformat samhälle, där medborgarna har rätt till en livsinriktad och individuellt anpassad rehabilitering för att kunna leva ett så aktivt och självständigt liv som möjligt. Förkortningen RTP står för rehabilitering, tillgänglighet och påverkan.

Läs mer om oss på rtp.se.

Generella kommentarer utifrån FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Generellt rekommenderar vi att se över texten utifrån ett rättighetsperspektiv, formulerat i FN:s Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vägledningen behöver ta hänsyn till mångfalden som finns bland personer med funktionsnedsättning. Det är en heterogen grupp med mycket varierande behov. Texten upprepar dessvärre ett antal gånger formuleringar som syftar till begränsningar och stigman. Även om resonemanget troligen ska spegla nutida förhållanden riskerar det att bekräfta fördomar och bidra till fortsatt diskriminering.

Sverige ratificerade funktionsrättskonventionen 2008 och sedan 2009 är dess artiklar bindande, det vill säga att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i samhällslivet på lika villkor som befolkningen i övrigt. Mer specifikt och av betydelse i sammanhanget är artikel 14 som slår fast att personer med funktionsnedsättning åtnjuter rätt till frihet och *personlig säkerhet på lika villkor som andra*. Eftersom konventionens bestämmelser gäller för hela samhället bör alla samhällstjänster leva upp till de stipulerade kraven.

Vi är förvånade över att myndigheten har valt att skicka ut underlag som verkar ofärdigt och saknar en tydlig förankring i funktionsrätten och regelverk som berör området och ansvariga aktörer. Följden blir att dokumentet inte fokuserar på det som är viktigt. Ett tryggt och välfungerande brandskydd har existentiell betydelse, särskilt för personer med funktionsnedsättning. Därför är det av stor vikt att innehållet i vägledningen gynnar målgruppen. Det finns en överhängande risk att befintligt dokument begränsar och exkluderar gruppen och därmed inte bidrar till ökad tillgänglighet, delaktighet och jämlikhet för personer som lever med en funktionsnedsättning.

Brister i brandskydd på LSS-boenden

Mot bakgrund av Sveriges åtaganden är det oacceptabelt att LSS-boenden brister i tillgänglighet när det handlar om flyktvägar, stöd vid utrymning, kommunikation och bemötande i nödsituationer – missförhållanden som våra medlemmar vittnar om och som nyhetsmedierna många gånger tagit upp. Det är hög tid att kommunerna får tydliga incitament att leva upp till ett likvärdigt, utökat och tryggt skydd för brand och andra katastrofer och att det skyddet erbjuds alla invånare.

Om det är oklart hur gällande lagar ska tillämpas för att uppnå ett likvärdigt och fullgott brandskydd för alla måste samhället skapa tydlighet, exempelvis genom en översyn av konkurrerande regelverk eller genom kompletterande lagstiftning. Här vill vi se konkreta handlingar i närtid och i enlighet med funktionsrättskonventionen.

Skydd för brand måste vara oberoende av boendeform

Utöver det är det mycket olyckligt att graderingen av brandskyddsnivån kopplas till hur personen bor, det vill säga om det är i ett gruppboende eller om personen lever i en privat bostad utan verksamhetsanknytning. Det bör vara en självklarhet att det alltid är funktionsnedsättningen som avgör graderingen av brandskyddsnivån och inte typ av boende, särskilt med tanke på att allt färre får stöd enligt LSS samt att efterfrågan är större än tillgång till platser på LSS-boenden. Dessutom är det ett tankesätt som knyter an till föreställningar om att funktionsnedsättning hör ihop med ”institutionalisering”, vilket är minst sagt förlegat.

För personer med funktionsnedsättningar som har ett eget boende är situationen mycket oroväckande då det är upp till personen själv att ordna ett brandskydd, anpassat till livssituationen. Det är otryggt för individen och kan bli farligt om det saknas en närstående eller hemtjänstpersonal som kan stötta och i nödfall hjälpa till att evakuera vid brand eller liknande nödsituationer.

Vi anser det är bakåtsträvande och totalt oacceptabelt att vältra över ansvaret på andra i personens omgivning. Att villkora utökat brandskydd till en viss typ av boende är dessutom en form av särbehandling. Det bryter mot konventionens artikel 14, demokratins jämlikhetsprincip samt diskriminerar en stor och växande andel av Sveriges befolkning genom att undanhålla viss samhällstjänst.

Kommande vägledning bör vara tydlig med att erbjudandet av skydd för brand och andra olyckshändelser måste breddas så att alla personer med funktionsnedsättning kan känna sig trygga. För de som har ett eget boende bör samhället tillhandahåller brandskydd och liknande i höjd med det säkra och trygga skyddet som personer i ett boende ska ha.

För att nå personer med funktionsnedsättning som har ett eget boende behövs riktade och tillgängliga kommunikationsinsatser – i samverkan med andra aktörer så som Pensionsmyndigheten, Försäkringskassan, specialistrehabilitering, vårdcentraler, ideella organisationer med mera – som kan informera om vikten av ett fullgott skydd för brand och andra olyckor. I samband med det bör målgruppen på ett enklare sätt kunna söka offentliga medel för att installera ett skydd eller uppgradera ett befintligt, förslagsvis genom öronmärkt ekonomiskt stöd för just detta ändamål.

Visserligen kan installationen av visst brandskydd ingå i bostadsanpassning via kommunen eller hjälpmedelsförskrivning via regionen. Hur bra det fungerar och vilken typ av brandskydd som erbjuds varierar troligen mycket och kan antas vara mer beroende av kommunens och regionens ekonomi och engagemang än individens behov.

Ytterligare en osäkerhet i frågan är att hyresvärden respektive bostadsrättsföreningen äger anpassningsåtgärden i bostaden och ansvarar för dess underhåll. Det finns ingen garanti på att detta sköts på ett bra sätt. Fastighetsägaren kan även neka anpassningen. Det säger sig självt att det behövs en bättre lösning som fristående medel för installation av brandskydd samt kommunalt erbjudande om regelbunden uppföljning skulle kunna leverera.

Lyft vikten av universell utformning och involvera målgruppen

Vi vill också betona att kommande vägledning behöver lyfta vikten av att öka tillgänglighet genom universell utformning av miljöer, tjänster, redskap och så vidare. Som det skrivs i vägledningen i några exempel är det klokt att erbjuda personer med funktionsnedsättning ett aktivt deltagande i det brand-, olycksförebyggande samt skadebegränsande arbetet, riktat till målgruppen. Det vinner alla delaktiga parter på; individen, genom att färre skadar sig, räddningstjänsten, genom att lära sig mer om livet med en funktionsnedsättning och därmed kunna bemöta och stödja gruppen på ett bättre sätt, och samhället genom att förebygga skador och slippa långfristiga kostnader, relaterade till exempelvis vård och rehabilitering av allvarliga brännskador.

Att många bostäder av personer med funktionsnedsättning i nuläget saknar ett godtagbart skydd är en allvarlig kränkning av en stor grupps rättigheter som Sverige åtagit sig att tillgodose. Med rubricerad vägledning finns en möjlighet att *stärka särskilt riskutsatta individers brandskydd i hemmiljö*, vilket myndigheten själv definierat som prioriterat åtgärdsområde inom Nationell strategi för stärkt brandskydd.

Vägledningen – några kommentarer vi vill lyfta

1. Inledning

”Funktionsnedsättning är en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.”

- Lägg till: neuropsykiatrisk, kognitiv

”Personer som har svårt att uppfatta en brand, agera vid en brand eller har ett beteende som ökar risken för brand har större risk att omkomma eller skadas allvarligt vid en brand.”

- …eller som har en nedsättning som…

”Det finns i funktionshinderspolitiken nationella mål för att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. För att öka möjligheten att uppnå de satta målen bör arbete ske med universella lösningar och utformningar som ska fungera för alla i så stor utsträckning som möjligt i stället för speciallösningar för varje typ av funktionsnedsättning.”

- Kommentar: Universell utformning bör löpa som en röd tråd genom hela vägledningen om man syftar till att nå de funktionshinderpolitiska målen.

”Alla aktörer i samhället behöver eftersträva en större medvetenhet och normalisering kring funktionsnedsättningar.”

- … medvetenhet och ett normbrytande förhållningssätt kring…

1.2 Syfte och mål

”tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor”

- ett fullgott och likvärdigt skydd mot olyckor för allas trygghet

1.3 Höjd beredskap

” Det finns ett framtaget stöd inom kris, bland annat för alla med uppdrag inom personlig assistans, Krisstödsmaterial – krisverktyg, det stödet kan även användas som inspiration för räddningstjänsten.”

- Allt färre får personlig assistans och många som lever med långvariga funktionsnedsättningar behöver klara sig utan insatser via LSS eller Socialtjänstlagen. Meningen måste formuleras om, förslagsvis så här:

  Men perspektivet behöver vara bredare än så och måste omfatta funktionsnedsättning i hela sitt spektrum samt att dessutom ta hänsyn till faktorer som kön, ålder, etnicitet och hushållens ekonomi. Att inkludera så många som möjligt görs enklast genom att använda sig av universell utformning i kommunikation, gestaltning av miljöer etc.

1.4 Avgränsningar

”Varje räddningstjänst behöver själv aktivt jobba med frågan utifrån sina lokala förutsättningar.”

- Är det en option eller ett krav? Här vill vi se en stramare formulering som ålägger räddningstjänsten att arbeta med inkludering samt att återkomma med en åtgärdsrapport inom viss tidsram.

”Utifrån vägledningens syfte, att vara kunskapshöjande inom funktionshinderområdet...”

- … att öka kunskaper i funktionsrättsfrågor...

2. Bakgrund

”Men även om stigmat som är associerat med funktionsnedsättningar har minskat är dessa personer fortfarande i större utsträckning negativt påverkade av olyckor i samhället än personer utan funktionsnedsättning.”

- Diskrimineringen av personer med funktionsnedsättning finns tyvärr även i dagens samhälle och det gör att gruppen fortfarande har en större risk att påverkas negativt av olyckor i samhället, jämfört med befolkningen utan nedsättningar.

3. Begreppet funktionsnedsättning

”Det förekommer tyvärr att personer med en funktionsnedsättning definieras utifrån sin nedsättning, till exempel ”den funktionsnedsatta”.

Det är viktigt att komma ihåg att det handlar om människor, och därför bör man undvika en sådan definition.”

- Det är viktigt att undvika benämningen ”den funktionsnedsatta” eftersom den reducerar personen till sin funktion, i stället för att lyfta alla människors lika värde, oavsett funktionsförmåga. Välj begreppet personer med funktionsnedsättning i stället!

”Det kan också vara en syn- eller hörselnedsättning som till exempel påverkar förmågan att ta till sig information, kunna göra vissa saker eller använda vissa tjänster.”

- Lägg till: kognitiv funktionsnedsättning

”Kognitiva nedsättningar kan handla om en begränsad förmåga att ta till sig information eller att förstå händelser.”

- Det är kommunikationen som begränsar. Med anpassad kommunikation och verktyg för ökad tillgänglighet kan de allra flesta inkluderas.

”Funktionsnedsättningar är individuellt nedsatta förmågor som inte nödvändigtvis innebär en begränsning av individen, utan det är de funktionshinder som finns i omgivningen som försvårar för individen.”

- utan det är barriärer i omgivningen som försvårar...

”Eftersom det är samhället som skapar de fysiska, ekonomiska, utbildningsmässiga och kulturella barriärerna som ger upphov till funktionshinder betyder det att samhället även kan arbeta för att avlägsna dessa.”

- som ger upphov till hinder...

”Organisationer i samhället som verkar vid olyckor och kriser kan inte förändra en individs funktionsnedsättning men däremot minimera funktionshinder.”

- men däremot arbetar med den fysiska miljön genom universell utformning av tjänster och redskap.

3.1 Antal personer med funktionsnedsättning

”Brand- och olycksförebyggande samt skadebegränsande arbete för denna grupp är mycket utmanande då en heterogen grupp klumpas ihop enbart utifrån att deras gemensammare nämnare, att de utesluts från samhällets tjänster.”

- Se våra generella kommentarer!

”Räddningstjänsten behöver ha kunskap om vård- och omsorgsverksamheter inom sitt geografiska ansvarsområde och har därmed även möjlighet att identifiera eventuella särskilda **förmågebehov** baserat på dessa verksamheter, eller grupper av personer.”

- Vad menar ni med förmågebehov?
- behov baserat på verksamheternas inriktning och boendegrupper

”Arbetet bör sträva efter att inkludera så många personer som möjligt snarare än att skapa specifika lösningar för varje enskild typ av funktionsbehov.”

- …ett universellt utformade bemötandesätt för att inkludera...

4. Kommunikation

”Det kan handla om att utarbeta metoder för den egna individen som ökar möjligheten till överlevnad”.

- (den egna individen?) …för själva individen…

”Bland annat kan detta handla om att öka kunskapen kring olika situationer som kan uppstå och vad dessa kan innebära. Även att göra upp en plan för hur dessa situationer kan hanteras och att förbereda sig för att klara av att utföra planen. Det finns information att förmedla till personer om hur de kan förbereda sig.”

- Det här stycket verkar ofärdigt och behöver konkret och tydligt innehåll. Texten säger inte mycket som den är formulerad nu.

Sista mening: Vad är det för typ av information? Hur kommer man åt den? Hur är den utformad, är den tillgänglig och funktionell för målgruppen?

4.1 Anpassad kommunikation

”På samma sätt kan ett enkelt och konkret språk underlätta för personer med intellektuell funktionsnedsättning (eller kognitiv funktionsnedsättning).
Informationen kan inte anpassas efter varje enskild individ, men den bör utformas så tillgängligt som möjligt för att fler ska kunna ta del av den och därmed öka möjligheten till inkludering.”

- Klarspråk eller tom. lättläst? Regler för Klarspråk, se https://www.isof.se/svenska-spraket/klarsprak/om-klarsprak/klarsprak
- Bara för att material finns till hands är det inte sagt att fler kan ta till sig informationen; poängen är att den behöver utformas tillgängligt.

”Ett särskilt effektivt sätt att förmedla nödvändig information till personer med vissa typer av funktionsnedsättningar kan vara att dela in deltagarna i små grupper och leda diskussioner.”

- ”Särskilt effektivt”, vad finns det för belägg för det? Vissa personer kan inte vistas i grupper eller kan inte ta till sig information i grupper, exempelvis personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, med psykisk ohälsa eller kognitiva nedsättningar. Det är ett felaktigt påstående. Som meningen är formulerad nu kan den leda till exkludering.
- Vilka typer av funktionsnedsättning? Förutom samtal i smågrupper kan det behövas bildunderstödd kommunikation, pekkartor, se https://www.habilitering.se/
- Tillgänglighetsgranskande appar, se https://appsok.regionstockholm.se/

Detta kan vara mer effektivt än att distribuera samma information endast i till exempel digital form.

- Kommentar: Tänk på att utskriven information kan vara viktig då personer med kognitiva funktionsnedsättningar kan ha svårt att ta till sig digitalt innehåll.
- För att kunna nå ut till mottagaren måste information vara anpassad till målgruppens specifika behov. Den kan vara digital eller utskriven, beroende på hur behoven ser ut. Det förutsätter att avsändaren har kunskap om målgruppen.

Det finns flera saker som kan underlätta för mottagaren vid kommunikation samt för kognitivt stöd.

- Vilka saker, på vilket sätt underlättar de? Tal, förståelse? Vad är saker för kognitivt stöd?

4.2 Olika sätt att nå effekt med information

”Det är i sammanhanget viktigt att komma ihåg att räddningstjänsten som alternativ utrymningsväg är en godtagbar utrymningslösning i vissa verksamheter.”

- Räddningstjänstens insats bör inte vara den enda planerade utrymningsmöjligheten. Vid en större brand eller annat katastrofläge kan responstiden variera och den som inte kan utrymmas riskerar att få skador eller förlora livet. Ett tryggt brandskydd ska inkludera alla och erbjuda utrymningsvägar till alla i en fastighet. Utrymning via räddningstjänsten kan endast vara en nödlösning.

Tipsruta 1

- Se kommentar s 13, 4.1

Tipsruta 2

- KomHit, länk?

4.3 Att förmedla information

Ruta/exempel

- Bra exempel på brukarinitierad information och kommunikation!

4.4 Särskilt om stärkt brandskydd

”Det kan vara lämpligt att personer som i sin yrkesutövning träffar riskutsatta individer på olika vis stöttar de individerna till ett stärkt brandskydd, till exempel genom information och uppmaning.”

- genom information och praktiskt stöd

”Vissa räddningstjänster arbetar även med att informera intresseorganisationer som arbetar med olika typer av funktionsnedsättningar.”

- …som engagerar sig för personer med…

”Eftersom de personer som är mest riskutsatta ibland kan ha svårt att förstärka sitt brandskydd kan det vara ett alternativ att informera de som är ansvariga eller de som på annat sätt kan bidra till att stärka deras brandskydd.”

- Se våra generella kommentarer!

”Teckenspråkstolkning, till exempel, kan fås via SOS och kan då benämnas både teckentolkning och dövblindtolk.”

- Oklar mening; skillnaderna mellan de specialiserade tolkarna är otydliga.

5. Tillsyn enligt LSO

5.1 Ett likvärdigt skydd

”Utifrån likvärdigt skydd går det vanligen däremot inte att ställa högre krav på brandskyddet med hänvisning till LSO i en ordinär bostad där det bor en person med funktionsnedsättning.”

- Se våra generella kommentarer!

”Det är av integritetsskäl inte lämpligt att identifiera eller kartlägga enskilda personer med funktionshinder utifrån syftet att utföra tillsyn i deras ordinära bostäder.”

- Se våra generella kommentarer!

6.2 Under en räddningsinsats

”Psykosocial första hjälpen handlar om akut stöd som ges vid en olycka för att snabbt möta grundläggande behov, skapa mental stabilitet och vid behov hänvisa till vidare vård.”

- För en tydlig vägledning behövs här exempel.

7. Det breddade uppdraget

Rutan ”Fixar-Malte”

- Rätt tänkt, men det behövs för fler målgrupper!

Med vänliga hälsningar

Marina Carlsson, Förbundsordförande Personskadeförbundet RTP

Kontakt:

Astrid Källström, kommunikatör, 08-629 27 97, astrid.kallstrom@rtp.se